SAPIENS
ADMINISTRAȚIA FONDULUI PENTRU MEDIU
PROIECT FINANȚAT DIN FONDUL PENTRU MEDIU
PROGRAMUL PENTRU EDUCAȚIA ȘI CONȘTIENTIZAREA PUBLICULUI PRIVIND PROTECȚIA MEDIULUI
WWW.AFM.RO

Proiect finanțat de Administrația Fondului pentru Mediu

*Proiectul „Un viitor Sustenabil" este finanțat din Fondul pentru Mediu prin Programul pentru Educația și Conștientizarea Publicului Privind Protecția Mediului, gestionat de **Administrația Fondului pentru Mediu**, prin CFN 684/H/13.06.2024, implementat de Asociația Sapiens ADN, în parteneriat cu Liceul Ioan Petruș, Otopeni. **„Un viitor sustenabil"** are ca obiectiv formarea unei conduite civice de protecție a mediului în rândul tinerilor din învățământul preuniversitar.*
Proiectul se desfășoară pe o perioadă de 14 luni în județul Ilfov și implică un grup-țintă format din 503 elevi, alături de cadre didactice și membrii ai comunității locale.

Seminar educațional
Protejarea biodiversității și drepturile de mediu

Tematici:

- Protecţia biodiversităţii
- Drepturile şi obligaţiile de mediu ale cetăţenilor şi instituţiilor

Protejarea biodiversității

Ce este biodiversitatea?

Biodiversitatea reprezintă totalitatea organismelor vii de pe Pământ – de la cele mai mici bacterii, până la plantele și animalele cele mai mari – precum și interacțiunile dintre acestea Cu alte cuvinte, biodiversitatea înseamnă varietatea vieții în toate formele ei. Aceasta cuprinde diferite niveluri: diversitatea genetică (varietatea genelor în cadrul unei specii), diversitatea speciilor (numărul de specii diferite, de exemplu numărul de tipuri de plante și animale dintr-o zonă) și diversitatea ecosistemelor (păduri, ape, pajiști, zone umede etc.). Cu cât un ecosistem are mai multe specii și indivizi, cu atât el este mai bogat în biodiversitate și mai rezilient (rezistent la schimbări).

Pentru a înțelege mai ușor, ne putem gândi la biodiversitate ca la o plasă a vieții: toate ființele sunt fire într-o pânză interconectată. Când o specie dispare sau scade foarte mult, pânza devine mai șubredă. Fiecare vietate – oricât de mică sau aparent neînsemnată – are un rol în

ecosistemul său. De exemplu, albinele şi alte insecte polenizatoare ajută plantele să facă fructe şi seminţe; plantele ne dau oxigen şi hrană; prădătorii controlează populaţiile altor animale, menţinând echilibrul natural. Biodiversitatea este aşadar esenţială pentru sănătatea planetei şi pentru bunăstarea noastră ca oameni.

De ce este importantă biodiversitatea?

Biodiversitatea nu este importantă doar de dragul naturii, ci şi pentru că oamenii depind de ea în mod direct. Atunci când ecosistemele sunt bogate şi sănătoase, ele ne oferă numeroase servicii naturale gratuite, cum ar fi - sursa eea.europa.eu:

- Aer curat – Pădurile şi oceanele acţionează ca nişte "plămâni" ai Pământului, filtrând aerul şi producând oxigen.
- Apă curată – Zonele umede (lacuri, râuri, mlaştini) şi pădurile filtrează apa de poluanţi şi menţin ciclul apei în natură.
- Sol fertil şi hrană – Miliarde de microorganisme din sol, insecte, păsări şi alte vieţuitoare contribuie la fertilitatea pământului şi la polenizarea plantelor, asigurându-ne recoltele de legume, fructe şi cereale.
- Medicamente şi materii prime – Multe medicamente au la bază compuşi extraşi din plante sau microorganisme. De asemenea, natura ne furnizează lemn, fibre, cauciuc şi multe alte materiale.
- Protecţie împotriva dezastrelor – Un ecosistem divers poate atenua impactul inundaţiilor, al alunecărilor de teren sau al secetelor. De exemplu, pădurile fixează solul şi reduc riscul alunecărilor, recifurile de corali şi mangrovele (în alte ecosisteme) apără ţărmurile de furtuni etc.
- Reglarea climei – Oceanele sănătoase şi pădurile captează dioxidul de carbon (CO_2) din atmosferă, ajutând la combaterea schimbărilor climatice.

Atunci când biodiversitatea este bogată, toate aceste beneficii se menţin. În schimb, dacă biodiversitatea scade, efectele negative se resimt şi asupra oamenilor: aerul şi apa devin mai poluate, solurile mai sărace, polenizarea culturilor scade, riscul dezastrelor creşte, iar schimbările climatice se accentuează - sursa eea.europa.eu. Declinul biodiversităţii are, aşadar, consecinţe majore asupra societăţii, economiei şi sănătăţii noastre.

Pe lângă beneficiile practice, natura are şi o valoare culturală şi emoţională: ne oferă peisaje frumoase în care ne relaxăm, ne inspiră artă şi ştiinţă, şi face parte din identitatea noastră (gândiţi-vă la simboluri naţionale precum floarea de colţ, trandafirul, sau animale ca zimbrul şi acvila de munte). Pierdereai unei specii este definitivă – odată dispărut un animal sau o plantă, nu îl mai putem aduce înapoi. De aceea este datoria noastră să ocrotim bogăţia vieţii pe Pământ.

Cum afectează oamenii biodiversitatea?

Din păcate, în prezent biodiversitatea este ameninţată în toată lumea. Activităţile umane exercită o presiune tot mai mare asupra ecosistemelor şi speciilor - sursa eea.europa.eu. Iată câteva moduri prin care oamenii, uneori fără să-şi dea seama, afectează negativ natura:

- Defrişările – Tăierea masivă a pădurilor pentru lemn, agricultură sau extinderea oraşelor distruge habitatul multor specii. Animalele şi plantele care trăiau acolo nu mai au unde să se adăpostească sau să se hrănească, ceea ce duce la scăderea populaţiilor lor. De exemplu, dacă o pădure din Ilfov este defrişată, cerbii, vulpile, păsările şi insectele din acea zonă îşi pierd „casa”.
- Urbanizarea şi construirea excesivă – Pe măsură ce oraşele şi satele se extind (se construiesc blocuri, case, şosele, centre comerciale), zonele verzi scad. Coridoarele naturale pe care animalele le foloseau ca să se deplaseze dispar, iar populaţiile devin izolate. De asemenea, lumina artificială şi zgomotul oraşelor pot deranja comportamentul multor vieţuitoare.
- Poluarea – Deşeurile şi substanţele toxice afectează solul, apa şi aerul. Chimicalele din agricultură (pesticide, îngrăşăminte), scurgerile de petrol, plasticul aruncat la întâmplare, toate acestea pot ucide direct vieţuitoarele sau le pot distruge mediul. Un exemplu trist este plasticul din ape: păsările, peştii şi alte animale îl înghit confundându-l cu hrana, ceea ce le pune viaţa în pericol.
- Suprapescuirea şi vânătoarea excesivă – Dacă oamenii pescuiesc sau vânează mai mult decât se pot reproduce animalele, speciile respective scad drastic. În unele locuri, anumite specii de peşti au devenit foarte rare din cauza pescuitului intensiv. La nivel global, braconajul (vânatul ilegal) a dus la dispariţia sau punerea în pericol a multor animale mari.
- Speciile invazive – Atunci când oamenii aduc din greşeală sau intenţionat plante sau animale dintr-o parte a lumii în alta, acestea pot scăpa de duşmanii naturali şi se pot înmulţi necontrolat, ocupând teritoriul speciilor locale. Un exemplu local este lotusul indian (nufărul roz) adus ornamental pe Lacul Snagov, care s-a răspândit rapid şi a început să sufoce nuferii albi şi galbeni nativi, protejaţi de lege - sursa antena3.roantena3.ro.
- Schimbările climatice – Arderea combustibililor fosili (cărbune, petrol, gaze) şi defrişările masive eliberează gaze cu efect de seră, încălzind clima. Multe specii nu pot ţine pasul cu ritmul rapid al încălzirii globale: gheţarii se topesc şi ameninţă animalele polare, recifele de corali mor din cauza apelor prea calde, secetele şi valurile de căldură afectează pădurile şi fauna lor. De asemenea, clima schimbată poate extinde arealul unor dăunători sau boli care atacă plantele şi animalele.

Toate aceste acţiuni combinate au dus, la nivel global, la o rată de extincţie (dispariţie a speciilor) mult mai mare decât cea naturală. Vestea bună este însă că putem lua măsuri pentru a reduce impactul negativ şi pentru a ajuta natura să se refacă.

Biodiversitatea în România şi în judeţul Ilfov

România este una dintre cele mai bogate ţări europene în biodiversitate, găzduind numeroase ecosisteme (de la Delta Dunării, bogată în păsări şi peşti, până la pădurile carpatine cu urşi, lupi şi linx, şi pajiştile stepice cu plante rare). Şi în judeţul Ilfov, deşi este puternic influenţat de apropierea de Bucureşti, există zone naturale valoroase cu specii protejate. Să vedem câteva exemple locale:

- Lacul şi Pădurea Snagov – Situat în nordul judeţului Ilfov, Lacul Snagov şi pădurile din jur formează o arie naturală protejată importantă. Aria Naturală Protejată Lacul Snagov are ~150 hectare şi include sute de specii de plante şi animale, dintre care aproximativ 120 de specii sunt protejate conform legislaţiei . Lacul are ape relativ adânci şi limpezi, cu mult stuf la margini şi golfuleţe liniştite. Aici trăiesc numeroase păsări de apă (raţe sălbatice, lişiţe, stârci), peşti (ştiucă, crap, biban etc.), precum şi o floră acvatică deosebită. Printre plantele remarcabile se numără nuferii albi şi galbeni (Nymphaea alba şi Nuphar lutea), care primăvara şi vara decorează luciul apei cu flori plutitoare mari. De asemenea, în apele lacului se găsesc şi plante carnivore acvatice! Două exemple sunt ostrăţeii (Utricularia vulgaris) şi aldrovanda (Aldrovanda vesiculosa), nişte plante mici care plutesc şi prind micro-insecte din apă Există şi specii de scoici şi melci rare, precum scoica Zebra (Dreissena polymorpha), toate indicând cât de bogată este biodiversitatea lacului. În pădurile de pe mal (remanenţe ale vechilor Codri ai Vlăsiei) trăiesc mamifere ca mistreţul, căpriorul, vulpea, viezurele, diferite specii de lilieci, iar primăvara apar plante protejate cum ar fi laleaua pestriţă şi diferite orhidee sălbatice (unele orhidee rare, ca Dactylorhiza maculata, au fost identificate în zona Snagov).
- Parcul Natural Comana – La graniţa sudică a judeţului Ilfov (în judeţul Giurgiu, la ~35 km de Bucureşti) se află Parcul Natural Comana, un adevărat paradis al biodiversităţii locale. Deşi nu este în Ilfov propriu-zis, Comana este foarte aproape şi reprezintă un excelent loc de vizitat pentru elevii din Otopeni şi împrejurimi. Parcul are o suprafaţă de ~25.000 ha şi cuprinde păduri de foioase (stejari, tei, ulmi) şi întinderi de apă şi mlaştini numite Balta Comana. Această zonă umedă este a treia ca mărime din ţară după Delta Dunării şi Balta Mică a Brăilei, şi a doua ca biodiversitate după Delta Dunării. În Comana au fost recenzate peste 140 de specii de păsări, dintre care 71 protejate internaţional, şi 19 specii de peşti (două specii de peşti se găsesc doar aici). Printre păsările pe care le puteţi vedea se numără stârci, egrete, lişiţe, cormorani, lebede şi chiar specii mai rare ca ţigănuşul (o pasăre de baltă micuţă) sau vulturul codalb care vizitează ocazional iarna. Mamiferele includ căprioare, mistreţi, iepuri, vulpi, dar şi vieţuitoare mai greu de zărit precum vidra

și pisica sălbatică, ambele pe lista speciilor protejate - sursa agerpres.ro. Parcul Comana este renumit și pentru floră: aici se găsesc rezervații speciale pentru plante rare cum ar fi ghimpele (Ruscus aculeatus) – un subarbust cu frunze țepoase roșiatice – și mai ales bujorul de pădure (Paeonia peregrina). Bujorul de pădure, o floare de un roșu-purpuriu intens, este un adevărat monument al naturii românești.

Parcul Natural Comana are și rol de laborator viu pentru elevi și turiști. Aici se pot observa direct fenomene naturale și specii pe care altfel le-am vedea doar în cărți: de la broaște și tritoni în bălți, la fluturi multicolori pe pajiști, sau la șerpi de apă inofensivi termalizați la soare pe mal. Comana ne arată cum arăta cândva zona de câmpie din jurul Bucureștiului, cu întinderi vaste de păduri și bălți pline de viață – o comoară naturală aproape de noi, pe care merită să o cunoaștem și să o protejăm.

- Alte zone și specii de interes în Ilfov – În afara Snagovului, județul Ilfov mai include și alte arii protejate de interes mai mic, dar totuși valoroase. De exemplu, lacul Căldărușani-Grădiștea (la nord-est de București, parte și din județul Ialomița) formează o arie naturală cu păsări acvatice și specii de pești. Pădurile Scroviștea și Codrii Vlăsiei (fragmente rămase) adăpostesc cerbi, mistreți, șacali (șacalul auriu a ajuns și în zona de câmpie sudică în ultimele decenii) și numeroase păsări cântătoare. În pădurile din Ilfov primăvara putem găsi ghiocei, viorele, lăcrămioare – specii comune, dar protejate prin lege să nu fie distruse comercial. De asemenea, ciocănitori, bufnițe și șoimi trăiesc în zonele împădurite și sunt protejați. În apropiere de orașe, parcurile și grădinile care păstrează spații verzi devin refugii pentru biodiversitate urbană: veverițe, arici, diferite specii de fluturi și albine își găsesc adăpost și hrană chiar și în mediul urban, dacă le oferim copaci, flori și liniște.

Concluzie la această secțiune: Chiar și într-un județ mic precum Ilfov, natura există și are nevoie de protecție. Zonele precum Snagov și Comana ne arată că în apropierea marilor orașe pot supraviețui ecosisteme valoroase dacă sunt protejate. Este important ca noi, ca tineri, să cunoaștem aceste bogății naturale locale – ele fac parte din patrimoniul nostru și vom fi mai motivați să le apărăm dacă le-am explorat și le îndrăgim.

Cum putem ocroti biodiversitatea?

Protejarea biodiversității se poate realiza prin eforturile combinate ale autorităților și ale cetățenilor. Iată câteva modalități principale de conservare a naturii, pe înțelesul tuturor:

- Arii naturale protejate: Guvernele și autoritățile pot declara anumite zone ca rezervații naturale, parcuri naționale sau naturale și monumente ale naturii, unde activitățile umane sunt limitate și speciile beneficiază de protecție specială. În aceste zone, vânătoarea, pescuitul, construcțiile sau exploatările sunt fie interzise, fie strict

reglementate. Exemple: Parcul Natural Comana, Rezervația Lacul Snagov, dar și Parcul Național Bucegi sau Delta Dunării la nivel național. Prin astfel de măsuri, habitate întregi sunt păstrate pentru viitor. Este ca și cum am pune "casă de protecție" în jurul unor bucăți din natură.

- Legislație și aplicarea legii: Există legi care interzic distrugerea speciilor protejate și a habitatelor lor (de ex., tăierea pădurilor fără avize, vânătoarea speciilor protejate, colectarea plantelor rare, poluarea apelor peste limite etc.). Respectarea acestor legi este esențială. Autoritățile (precum Garda de Mediu, Poliția de mediu, Romsilva pentru păduri) trebuie să supravegheze și să sancționeze pe cei care încalcă legea mediului. De exemplu, cine aruncă deșeuri toxice în râu sau braconează urși în Carpați comite infracțiuni de mediu. Ca și cetățeni, putem sprijini legea refuzând să cumpărăm plante/animale protejate sau semnalând autorităților când vedem fapte de mediu rele.
- Conservare prin refacerea habitatelor: Uneori e nevoie de acțiuni active de refacere a naturii: reîmpăduriri (plantarea de copaci acolo unde au fost tăiați ilegal), reconstrucția zonelor umede (decolmatări, refacerea luncilor inundabile), crearea de coridoare verzi între habitate izolate (de ex. plantarea de garduri vii, păstrarea unor insule de verdeață de-a lungul drumurilor). În Ilfov, o acțiune notabilă este plantarea de puieți de arbori: în cadrul proiectului nostru, de pildă, se vor planta puieți în Otopeni cu participarea elevilor și în parteneriat cu autoritățile locale, pentru a extinde spațiul verde și a îmbunătăți habitatul local.
- Voluntariat și implicare civică: Un rol deosebit îl are participarea publicului – adică a noastră, a oamenilor de rând, inclusiv a elevilor. Putem voluntaria în acțiuni de ecologizare (strângere de gunoaie dintr-un parc sau de pe malul unui lac), în acțiuni de plantare (cum am menționat mai sus), în proiecte de monitorizare a faunei (de exemplu, unii voluntari ajută biologii la numărătoarea păsărilor în anumite zone). Elevii pot organiza ei înșiși mici proiecte în școală sau localitate: o zi de curățenie în curtea școlii sau în păduricea din apropiere, o campanie de informare despre reciclare, etc. Prin voluntariat nu doar protejăm efectiv natura, dar dăm și un exemplu celor din jur.
- Educație ecologică: Nu în ultimul rând, educația este cheia pe termen lung. Cu cât înțelegem mai bine natura, cu atât vom ține mai mult la ea. Educația ecologică începe de la vârste fragede – chiar și un elev de 6 ani poate învăța să nu rupă florile fără rost, să nu arunce ambalajul pe jos, să iubească animalele. În școli se organizează din ce în ce mai des cursuri, cluburi de eco-voluntariat, sau seminare interactive pe teme de mediu. De pildă, în Liceul Ioan Petruș din Otopeni vor avea loc seminare susținute de traineri, prezentând marile probleme de mediu și soluții, iar elevii și profesorii au fost implicați activ. Prin astfel de activități, cunoștințele și pasiunea pentru natură se răspândesc în comunitate. Educația se extinde și către publicul larg prin campanii online – în proiectul nostru se desfășoară o campanie pe rețele sociale (Facebook pentru profesori, Instagram/TikTok

pentru elevi) tocmai pentru a promova implicarea în protecţia mediului şi a creşte conştientizarea.

Conservarea biodiversității cere eforturi la toate nivelurile: legi bune și autorități vigilente, comunități locale active și informate, școli care educă tinerii în spirit ecologic și fiecare individ care adoptă gesturi prietenoase cu natura. Chiar și gesturile mici contează – plantând o floare pentru albine, strângând o hârtie aruncată pe jos sau economisind apă, contribuim la un mediu mai sănătos pentru toate vieţuitoarele.

Drepturile și obligațiile de mediu ale cetățenilor și instituțiilor

Dreptul la un mediu sănătos și accesul la informație

Ştiaţi că dreptul la un mediu înconjurător sănătos este înscris chiar în Constituţia României? Articolul 35 din Constituţie recunoaşte şi garantează dreptul oricărei persoane de a trăi într-un mediu sănătos şi echilibrat ecologicmediafax.ro. Asta înseamnă că statul trebuie să asigure un cadru legal şi măsuri practice pentru ca aerul, apa, solul din jurul nostru să nu ne pună viaţa sau sănătatea în pericol. Dreptul la mediu sănătos este considerat un drept fundamental al omului, la fel ca dreptul la viaţă sau la educaţie.

Pe lângă acest drept general, mai există şi alte drepturi de mediu pentru cetăţeni, consfinţite de legi şi de convenţii internaţionale (precum Convenţia de la Aarhus). Iată, pe scurt, ce poţi cere şi face în calitate de cetăţean în domeniul protecţiei mediuluiasap-romania.roasap-romania.ro:

- Dreptul la informare – Ai dreptul să fii informat despre starea mediului în zona ta. Autorităţile publice sunt obligate prin lege să pună la dispoziţie informaţii despre calitatea aerului, a apei, despre eventuale proiecte care pot afecta mediul, despre incidente de poluare etc. De exemplu, oricine poate solicita Agenţiei pentru Protecţia Mediului date despre poluarea din localitatea sa sau despre existenţa unor situri protejate în zonă.
- Dreptul de a participa la decizii de mediu – Cetăţenii (inclusiv tinerii, prin reprezentanţi) pot participa la procesul decizional în probleme de mediu. Asta înseamnă că atunci când autorităţile organizează dezbateri publice despre, să zicem, construirea unei fabrici sau amenajarea unui spaţiu verde, ai dreptul să îţi spui opinia. Participarea poate include trimiterea de petiţii, prezenţa la şedinţe publice, trimiterea de comentarii la planuri şi proiecte de mediuasap-romania.ro. De exemplu, dacă în Otopeni s-ar propune tăierea unui parc pentru a face loc unei parcări, locuitorii (inclusiv elevii, printr-un reprezentant) ar trebui consultaţi şi ar putea argumenta pentru salvarea parcului.

- Dreptul de a face plângeri şi sesizări – Oricine are dreptul să reclame activităţile care dăunează mediului. Dacă observi o poluare gravă (de pildă, cineva deversează deşeuri periculoase în apă, sau arde ilegal gunoaie producând fum toxic), poţi anunţa Garda de Mediu, Agenţia de Mediu sau chiar Poliţia. Autorităţile sunt obligate să investigheze plângerile legate de mediu şi să ia măsuri pentru a corecta problemele. Un exemplu: în unele oraşe, cetăţenii au reclamat tăieri suspecte de copaci; autorităţile au fost nevoite să verifice dacă tăierile erau legale şi să stopeze defrişarea dacă nu era autorizată.
- Dreptul la justiţie în probleme de mediu – Dacă autorităţile nu-şi fac treaba sau dacă o decizie luată încalcă dreptul la mediu sănătos, cetăţenii (sau ONG-urile de mediu) se pot adresa instanţelor de judecată. De pildă, dacă s-ar aproba construirea unei fabrici poluante fără evaluarea impactului de mediu şi comunitatea locală s-ar opune, se poate da în judecată decizia respectivă.

Pe scurt, fiecare cetăţean are nu doar dreptul de a respira aer curat şi a bea apă curată, dar are şi un cuvânt de spus în deciziile de mediu, plus posibilitatea de a cere socoteală celor care poluează. Aceste drepturi există pentru ca vocea publicului să conteze şi ca protecţia mediului să fie responsabilitatea tuturor, nu doar a guvernelor.

Obligațiile și responsabilitățile cetățenilor

Drepturile vin întotdeauna împreună cu responsabilităţi. Cu alte cuvinte, nu putem cere un mediu curat dacă noi înşine nu contribuim la menţinerea lui. Atât legea, cât şi bunul-simţ ne indică o serie de obligaţii pe care fiecare cetăţean (şi chiar fiecare elev) le are faţă de natură:

- Să evităm poluarea şi să gestionăm corect deşeurile. Asta înseamnă să nu aruncăm gunoiul la întâmplare în natură, să folosim coşurile de reciclare acolo unde există şi să depozităm deşeurile periculoase (baterii, uleiuri, electronice) în locuri speciale de colectare. Elevii, de exemplu, pot începe prin a nu arunca ambalajele în curtea şcolii sau pe stradă. Orice hârtie sau plastic pus la coş contează! Iar acasă, să folosim tomberoanele colorate pentru reciclare (dacă serviciul de salubritate local o permite).
- Să participăm la reciclare şi să reducem consumul de plastic. Plasticul a devenit un mare inamic al biodiversităţii, mai ales al vieţii marine. Putem să reducem utilizarea plasticului de unică folosinţă (de exemplu folosind o sticlă reutilizabilă de apă în locul celor de plastic, sau alegând o pungă textilă la cumpărături în locul uneia din plastic). De asemenea, să fim atenţi la risipa în general – orice resursă irosită (mâncare aruncată, haine cumpărate excesiv şi apoi aruncate, electronice schimbate prea des) înseamnă mai mult gunoi şi mai multă presiune pe natură.
- Să raportăm incidentele de poluare sau abuzurile asupra naturii. Dacă vedem pe cineva poluând (de exemplu, un vecin care dă foc la deşeuri toxice, sau un şofer care varsă ulei în canalizare, sau persoane care capturează animale sălbatice protejate), nu rămânem

indiferenți. Spune unui adult de încredere și împreună puteți contacta autoritățile de mediu. Prin implicarea fiecăruia, astfel de incidente pot fi oprite. Chiar și ca elev, vocea ta contează – poți spune profesorului sau părinților, care au datoria să acționeze mai departe.

- Să colaborăm cu autoritățile pentru rezolvarea problemelor de mediu. Atunci când primăria sau școala organizează o acțiune ecologică (plantare de copaci, colectare selectivă etc.), cetățenii și elevii ar trebui să participe activ. Colaborarea înseamnă și respectarea regulilor locale privind protecția mediului: de exemplu, dacă orașul are un program de colectare selectivă, fiecare familie trebuie să-l urmeze; dacă există zone verzi unde accesul cu mașina e interzis, respectăm semnele; dacă autoritățile solicită feedback pentru un proiect de mediu, ne putem implica cu idei.
- Să ne informăm și să-i educăm și pe alții despre importanța protejării mediului. Fiecare dintre noi poate deveni un ambasador al naturii în comunitatea lui. Elevii pot să vorbească acasă cu părinții despre ce au învățat la școală despre reciclare sau biodiversitate. Putem să ne încurajăm prietenii să nu mai risipească apă, să stingă lumina când ies din cameră, să meargă pe bicicletă sau pe jos când se poate, în loc de mașină. Exemplele bune sunt molipsitoare! Astfel, responsabilitatea fiecăruia se extinde prin puterea exemplului.
- Să participăm la acțiuni de voluntariat și campanii de mediu. Așa cum am menționat și în capitolul anterior, implicarea personală face diferența. Fie că e vorba de o Zi a Curățeniei în care ieșim să strângem gunoaie dintr-un parc, sau de o campanie online în care distribuim informații despre reciclare, sau de un concurs în școală cu tema "Planeta Verde", toate acestea sunt moduri în care ne exercităm responsabilitatea față de mediu. În plus, sunt și distractive și educative – putem transforma protejarea mediului într-un joc sau într-o activitate de grup plăcută.

În esență, obligația principală a fiecăruia este de a nu face rău mediului și de a contribui la protejarea lui după puterile noastre. Natura este casa noastră comună, iar o casă trebuie îngrijită de toți locatarii ei!

Rolul și obligațiile instituțiilor (autorităților) de mediu

Rolul și obligațiile instituțiilor (autorităților) de mediu

Nu doar cetățenii individuali, ci și instituțiile publice și autoritățile (de la primării și școli, până la guvern) au îndatoriri clare privind mediul. De fapt, multe dintre acțiunile mari de protecție a naturii pot fi realizate doar de instituții, uneori în parteneriat cu mediul privat și ONG-uri. Iată câteva obligații-cheie ale instituțiilor publice locale și naționale, așa cum reies din legislația de mediu și bunele practici:

- Implementarea legislației de mediu: Autoritățile trebuie să asigure respectarea legilor și regulamentelor de mediu. Asta implică emiterea de autorizații doar atunci când sunt îndeplinite condițiile de protecție (de exemplu, o fabrică primește autorizație doar dacă are filtre de poluare corespunzătoare), precum și aplicarea de sancțiuni pentru cei care nu respectă regulile. Practic, instituțiile (precum Garda de Mediu, Poliția, autoritățile locale) sunt arbitrii care veghează ca "jocul" protecției mediului să se desfășoare corect, intervenind cu cartonașe galbene sau roșii (amenzi, suspendarea activităților) atunci când cineva poluează sau distruge natura ilegal.
- Gestionarea deșeurilor: O obligație foarte vizibilă la nivel local este organizarea unui sistem eficient de colectare și gestionare a deșeurilor. Primăriile, de exemplu, trebuie să asigure populației servicii de salubritate – ridicarea gunoiului menajer, existența pubelelor de reciclare, curățenia spațiilor publice. Tot ele se ocupă de locurile special amenajate pentru gunoi (rampe ecologice) și de proiecte de promovare a reciclării și a gestionării durabile a resurselor. Un exemplu de bună practică: Liceul Ioan Petruș din Otopeni, cu sprijinul proiectului nostru, a fost dotat cu pubele pentru colectare selectivă a deșeurilor și sisteme de compostare, iar personalul a participat la sesiuni de instruire pentru a gestiona corect deșeurile în școală. Astfel de inițiative ar trebui replicate în toate instituțiile (școli, spitale, instituții publice).
- Monitorizarea și controlul calității mediului: Instituțiile de mediu au datoria de a monitoriza constant factorii de mediu – calitatea aerului, a apei, a solului. De exemplu, în marile orașe sunt instalate stații de monitorizare a aerului care transmit date despre poluanți; de asemenea, se fac analize periodice ale apei potabile și ale râurilor, și studii de sol în zonele agricole sau industriale. Dacă se constată depășiri ale limitelor legale (de poluare), autoritățile trebuie să identifice sursa și să ia măsuri pentru controlul și reducerea surselor de poluare. Un caz concret: dacă într-un oraș nivelul de praf (PM10) depășește limitele, primăria poate restricționa traficul auto în centru sau spori spălarea străzilor; dacă apa unui lac e poluată cu deșeuri, se caută poluatorul și se curăță lacul etc.
- Educația și informarea publicului: Autoritățile publice trebuie să se implice și în educarea cetățenilor cu privire la protecția mediului. Aceasta poate include campanii de informare (afișe, pliante, postări online) despre, să zicem, importanța economisirii apei în perioade de secetă, sau despre cum să colectezi corect reciclabilul. Primăriile pot organiza evenimente de conștientizare – de la "Ziua Mediului" sărbătorită cu ateliere pentru copii, la concursuri ecologice locale. De asemenea, e important ca autoritățile să încurajeze participarea publicului la inițiativele de mediu: de exemplu, să cheme voluntari pentru împăduriri, să faciliteze ONG-urile în proiectele lor (punând la dispoziție logistică, transport pentru elevi în excursii ecologice etc.). O comunitate bine informată și susținută de instituții va fi mult mai activă în protejarea naturii.

Pe lângă cele de mai sus, instituțiile publice (inclusiv guvernul) au și responsabilitatea de a se coordona între ele pentru mediu. Mediul nu are granițe clare – de exemplu, poluarea aerului din București poate afecta și Ilfovul, deci autoritățile județene și cele din capitală trebuie să colaboreze. La nivel înalt, România cooperează cu celelalte țări UE pe politici de mediu, asigurând implementarea directivelor europene (legate de calitatea aerului, apă, gestionarea ariilor protejate NATURA 2000 etc.).

Exemple de bune practici: În multe localități din țară, autoritățile au demarat proiecte eco inovatoare. De pildă, în unele orașe s-au instalat rețele de senzori de aer accesibile publicului (oricine poate vedea online cât de poluat e aerul în timp real). Alte orașe au investit în transport public electric și piste pentru biciclete, reducând poluarea aerului. În comuna Ciugud (Alba), primăria a implementat un sistem de recompense pentru reciclare, devenind un model în gestionarea deșeurilor. Exemplele pozitive ne arată că, acolo unde instituțiile își iau în serios rolul, se văd rezultate: orașe mai verzi, sate mai curate, cetățeni mai implicați.

Exemple de implicare în parteneriat: autorități, școală și comunitate

Exemple de implicare în parteneriat: autorități, școală și comunitate

Proiectul „Un viitor sustenabil” în cadrul căruia apare acest ghid este el însuși un exemplu de colaborare între diferite entități pentru binele mediului. Finanțat de Administrația Fondului pentru Mediu, implementat de o organizație non-guvernamentală (Asociația Sapiens ADN) și realizat în parteneriat cu o instituție de învățământ (Liceul Teoretic “Ioan Petruș” Otopeni), proiectul arată cum autoritățile, ONG-urile, școlile și cetățenii pot lucra împreună:

- Se organizează seminare educaționale la care participă atât elevi cât și cadre didactice, pentru a crește nivelul de cunoștințe privind problemele de mediu și soluțiile practice.
- Liceul a fost dotat cu infrastructură eco (pubele de reciclare, compostor), iar personalul a fost instruit – un exemplu de instituție care dă tonul în comunitate în privința practicilor prietenoase cu mediul.
- Elevii, cu sprijinul profesorilor și al Primăriei, vor participa la o acțiune de plantare a 2400 de puieți în oraș, contribuind direct la creșterea spațiilor verzi și înțelegând prin faptă ce înseamnă să ai grijă de natură.
- S-au planificat vizite la stația de epurare a apelor, pentru ca elevii să vadă cum se curăță apa uzată – un exemplu de bună practică industrială și educație simultan.
- O campanie online a fost lansată, unde autoritățile locale, școala și voluntarii promovează mesaje ecologiste pe rețelele de socializare, adaptate pe categorii de public (profesori vs elevi).

Aceste acţiuni combină efortul autorităţilor (care au finanţat şi sprijinit logistic proiectul), al instituţiei de învăţământ (care şi-a mobilizat elevii şi profesorii) şi al comunităţii (elevii şi familiile lor care participă, voluntarii, ONG-ul organizator). Rezultatul este o modelare a comportamentului colectiv: tinerii învaţă şi devin cetăţeni activi, autorităţile câştigă încrederea comunităţii arătând că investesc în mediu, iar mediul local se îmbunătăţeşte (mai mulţi copaci, mai puţine deşeuri aruncate, mai multă conştientizare).

Ne putem imagina cum ar fi dacă astfel de iniţiative ar exista în fiecare şcoală şi localitate din România: generaţia tânără ar creşte mult mai responsabilă, iar natura ar avea un răgaz să se refacă şi să prospere.

Avem cu toţii dreptul la un mediu curat şi frumos, dar şi responsabilitatea să-l păstrăm aşa. Legea ne protejează drepturile de a şti, de a participa şi de a trage semnale de alarmă, însă tot legea (şi conştiinţa) ne cere să fim grijulii cu mediul. Instituţiile au un rol major – ele fac regulile jocului şi asigură corectitudinea lor – însă jocul protecţiei mediului se câştigă doar dacă fiecare jucător (fie el primar, profesor, părinte sau elev) îşi joacă bine partea.

Activități educative propuse

Activități educative propuse

Pentru a face învăţarea mai distractivă şi practică, iată câteva activităţi şi proiecte pe care le puteţi încerca, fie la şcoală, fie acasă, legate de protejarea biodiversităţii şi a mediului. Sunt potrivite pentru diferite vârste – puteţi adapta complexitatea în funcţie de clasa voastră.

- Detectivii naturii locale: Formează împreună cu colegii un mic club al naturii şi organizaţi o ieşire pe teren în zona voastră (poate fi parcul din oraş, pădurea de lângă localitate sau malul unui lac/râu din apropiere). Scopul este să identificaţi speciile locale de plante şi animale. Cu un caiet de notiţe şi eventual un aparat foto/telefon (folosit cu responsabilitate, nu uitaţi să vă bucuraţi de natură cu propriii ochi!), notaţi/desenaţi ce specii observaţi: copaci (stejar, tei, salcâm?), flori (păpădii, margarete?), păsări (vrăbii, porumbei, gaiţe?), insecte (fluturi, albine, gărgăriţe?), eventual mamifere mici (veveriţe, arici) sau urme/trasee ale lor. Apoi, documentaţi-vă la bibliotecă sau online pentru a afla care dintre acestea sunt specii protejate sau au un rol important în ecosistem. Puteţi face o hartă a biodiversităţii din jurul şcolii voastre: marcaţi unde aţi văzut fiecare lucru (de exemplu, “tei bătrân la colţul străzii X, habitat pentru 5 veveriţe” sau “cuib de mierlă în grădina şcolii”). Această activitate vă va deschide ochii spre natura de la pragul uşii – veţi fi surprinşi câte vieţuitoare trăiesc alături de noi, neobservate!
- Concurs “Arta pentru natură”: Organizaţi un concurs de desen, pictură sau colaj având ca temă protecţia mediului sau speciile în pericol. De exemplu, cei mici (clasele I-IV) pot

desena animalele preferate din pădure sau din deltă şi pot afla dacă acele animale sunt protejate. Cei mai mari pot face postere creative cu mesaje ecologiste (“Opriți poluarea!”, “Salvaţi pădurile!”, “Reciclaţi pentru un viitor curat!” etc.) sau colaje din materiale reciclabile care ilustrează Planeta Pământ. Puteţi expune lucrările în şcoală, pe hol, transformându-l într-o mică galerie verde. Juriul poate fi format din profesori de desen/biologie sau chiar elevi mai mari, iar premii simbolice (cum ar fi diplome sau obiecte eco-friendly: sticle reutilizabile, plante în ghiveci) pot fi oferite celor mai reuşite creaţii. Scopul nu este competiția, ci implicarea tuturor – arta este un mod minunat de a exprima dragostea pentru natură.

- Creează o poveste cu un animal în pericol: Imaginaţi-vă că sunteţi un autor de povestiri sau benzi desenate cu mesaj ecologic. Alegeţi o specie protejată sau aflată în pericol (poate chiar una locală, cum ar fi un ţestos de apă, un vultur, un urs, o orhidee rară – sau la nivel global, o specie ca tigrul, elefantul, balena). Scrieţi o scurtă poveste sau schiţaţi un comic având acest animal/planta ca personaj principal. Poate fi o poveste la persoana întâi (“Eu sunt Ursul Brun şi asta e povestea mea…”) în care animalul îşi povesteşte viaţa şi cu ce greutăţi se confruntă din cauza oamenilor, dar şi cum a fost ajutat de oameni buni. Sau poate fi o aventură în care un grup de copii salvează acel animal de la un pericol (de exemplu, salvează o broască ţestoasă prinsă în plase şi îi curăță lacul). Lăsaţi-vă imaginaţia liberă! La final, împărtăşiţi poveştile cu colegii – poate într-o oră de dirigenție sau o mică “şezătoare literară” cu tematică verde. Astfel veţi dezvolta atât creativitatea, cât şi empatia faţă de vieţuitoarele în suferinţă.
- Experiment ecologic la ştiinţe: purificarea apei – Pentru elevii de gimnaziu, iată o activitate practică interesantă: simulaţi procesul de epurare a apei în clasă. În proiectul “Un viitor sustenabil” este prevăzută o vizită la staţia de epurareunviitorsustenabil.sapiensadn.ro, dar puteţi face şi în laboratorul de la şcoală un experiment simplu. Luaţi apă murdară (amestecaţi apă cu pământ, frunze, puţin ulei – cu grijă) şi încercaţi să o curăţaţi folosind metode casnice: filtraţi-o prin straturi de pietriş, nisip şi cărbune activ (puteţi construi un mic filtru într-o sticlă tăiată), apoi fierbeţi apa filtrată şi lăsaţi-o să se răcească. Examinaţi la final apa: cât de curată a devenit faţă de început? Discutaţi ce contaminanţi aţi reuşit să reţineţi şi ce nu (uleiul, de exemplu, e foarte greu de eliminat complet). Acest experiment vă va ajuta să înţelegeţi cât de complicat şi costisitor e să cureţi apa poluată – şi deci de ce e mai bine să prevenim poluarea de la bun început.
- Campanie “Şcoala noastră reciclează” – Formaţi o echipă de elevi din diferite clase şi organizaţi o mică campanie de conştientizare în şcoală sau în comunitate. Puteţi realiza afişe şi flyere despre importanţa reciclării, pe care să le distribuiţi colegilor sau să le lipiţi (cu acordul conducerii) pe coridoare. De asemenea, puteţi improviza un colţ de reciclare în clasă: trei cutii frumos decorate pentru hârtie, plastic şi metal, unde colegii să înceapă să colecteze selectiv deşeurile de ambalaje de la gustări. Monitorizaţi timp de o lună cât

adunați în acele cutii și apoi cântăriți/le însumați – veți avea statistici despre cât "reciclează" clasa voastră. Puteți lansa o provocare către alte clase: cine reciclează cel mai mult? Astfel, transformați grija pentru mediu într-o activitate de echipă, poate chiar într-o competiție prietenoasă. Cu sprijinul profesorilor, aceste obiceiuri de la școală se pot extinde și acasă la fiecare elev.

Notă: Activitățile de mai sus pot fi adaptate în funcție de vârstă. Important este să învățați făcând și să vă bucurați de ceea ce realizați. Fie că veți descoperi un copac rar în curtea școlii, fie că veți convinge familia să reducă risipa de alimente, fie că veți lua un premiu pentru un desen eco, fiecare mic pas contează. Educația ecologică nu se termină în clasă – puteți duce mai departe în viața de zi cu zi ceea ce ați exersat în aceste activități.

Verifică ce ai înțeles

- Ce este biodiversitatea și de ce este importantă pentru oameni? (Explică în cuvintele tale și dă două exemple de servicii oferite de natură.)
- Numește două acțiuni umane care afectează negativ biodiversitatea și explică pe scurt cum anume o fac (de exemplu: defrișările – de ce dăunează?).
- Dă exemplu de o specie protejată sau un sit natural protejat din județul Ilfov sau din apropiere și spune de ce este special.
- Care este dreptul fiecărui cetățean legat de mediul înconjurător, garantat de Constituție? Ce înseamnă "dreptul la informare" în context de mediu?
- Enumeră două obligații pe care le ai tu (sau familia ta) pentru a proteja mediul. Dar o obligație importantă pe care o au autoritățile locale față de mediu, care ar fi?
- Imaginează-ți că vezi pe cineva aruncând gunoaie în natură. Ce poți face tu în acea situație, cunoscându-ți drepturile și responsabilitățile? (Ex: îi spui ceva? Informezi pe cineva? Care ar fi atitudinea corectă?